

"TÂM VÓC VÀ Ý NGHĨA VƯỢT TRƯỚC THỜI ĐẠI TRONG TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG SỐNG"

NGUYỄN THỊ NGA

Khoa Lý luận chính trị - ĐHTL

Tóm tắt: Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, tự nhiên có vai trò đặc biệt quan trọng đối với sự phát triển của con người và xã hội. Người cho rằng con người phải hiểu biết tự nhiên, phải biết bảo vệ và gìn giữ môi trường sống; coi đó là chiến lược lâu dài cho sự phát triển bền vững của xã hội trong hiện tại và tương lai. Ngày nay khi con người phải đối mặt với những vấn đề về môi trường, hơn lúc nào hết chúng ta càng thấy rõ những tư tưởng vượt trước thời đại của Hồ Chí Minh về môi trường sống.

1. Đặt vấn đề

Cách đây 47 năm, 1962, nhà nữ sinh vật học Ra - Sen Caxon người Mỹ, đã xuất bản tác phẩm: "Mùa xuân lạnh lẽ". Cuốn sách đã miêu tả tỉ mỉ sự phá hoại sinh thái do lạm dụng thuốc bảo vệ thực vật gây nên. Các bệnh mắc phải đã làm chết chim muông, bò cừu, làm trẻ em đang chơi cũng ngã quỵ sau vài giờ thì chết. Người ta bỗng kinh ngạc nhận ra rằng: Sau một thời gian ngắn, sự phát triển công nghiệp đã làm cho môi trường bị độc hại và ở những thập kỷ 60 loài người mới nhận thức được tầm quan trọng của môi trường và bảo vệ môi trường. Thực tế cho đến năm 1972, ngày 5/6/1972, một Hội nghị quốc tế về môi trường được tổ chức tại Stockholm (Thụy Điển) với lời kêu gọi "Hỡi con người hãy cứu sống trái đất - cái nôi của chúng ta". Và 20 năm sau, "Hội Nghị Liên Hợp quốc về môi trường và phát triển" được tổ chức ở Rio (Braxin). Trong khi đó, từ những năm 50, 60 của thế kỷ XX, Hồ Chí Minh đã có dự báo những nguy cơ hậu quả về môi trường sống do coi sự tác động tiêu cực của con người gây ra và khẳng định vai trò của công tác bảo vệ môi trường, cũng như mối quan hệ giữa con người và thiên nhiên, coi bảo vệ môi trường là một trong những điều kiện cho sự tồn tại, phát triển của con người và xã hội loài người.

2. Nội dung

Theo điều 1 của Luật bảo vệ môi trường Việt Nam: "Môi trường bao gồm các yếu tố tự nhiên và yếu tố vật chất nhân tạo, có quan hệ mật thiết với nhau bao quanh con người, có ảnh hưởng tới

đời sống, sản xuất, sự tồn tại, phát triển của con người và thiên nhiên. Như vậy, với con người, môi trường sống không chỉ là nơi để con người tồn tại sinh trưởng và phát triển mà còn là khung cảnh, của cuộc sống, của lao động, của sự vui chơi giải trí.

Theo quan điểm của Hồ Chí Minh, để xây dựng cuộc sống ấm no, hạnh phúc cho nhân dân và phát triển xã hội một mặt, con người phải đấu tranh nhằm cải tạo xã hội, mặt khác, phải đấu tranh để cải biến tự nhiên, tạo ra thiên nhiên, thứ hai, phục vụ lợi ích của con người. Song sự tác động của con người đối với tự nhiên, phải trên cơ sở hiểu biết đúng giới tự nhiên để buộc tự nhiên phục vụ hạnh phúc của loài người.

"Tự nhiên" trong quan niệm của Hồ Chí Minh rất thân thuộc, gần gũi. Tại Hội nghị Thủy lợi toàn miền Bắc (tháng 9/1959) Người nói: "... Việt Nam ta có hai tiếng tổ quốc, ta cũng gọi tổ quốc là đất nước, có đất và có nước thì mới thành tổ quốc"⁽¹⁾. Lịch sử xã hội loài người, đã, đang và sẽ tiếp tục chứng minh rằng: Đối với con người và xã hội loài người thì tự nhiên có vai trò đặc biệt quan trọng, không thể thay thế.

Tương lai loài người sẽ ra sao khi nguồn nước bị ô nhiễm nặng, bầu không khí bị vẩn đục, đất đai bị bào mòn, khô cạn, đa dạng sinh học bị phá vỡ... loài người sẽ ra sao khi biển băng Bắc Cực tan ra, nước đại dương lên nhấn chìm các lục địa, khi tài nguyên rừng - lá phổi xanh của trái đất bị suy kiệt, nguồn nước ngọt bị ô nhiễm mà cơ thể con người có tới 75% là nước.

Như vậy con người và xã hội loài người

không thể tồn tại, phát triển nếu thiếu tự nhiên. Trong tư tưởng của Hồ Chí Minh, tự nhiên biểu hiện như một trong những cơ sở quan trọng để thoả mãn yêu cầu tồn tại, phát triển của con người và xã hội. Tự nhiên đã ban tặng cho con người Việt Nam những điều kiện thuận lợi nhưng cũng đặt con người trước hàng loạt những thách thức. Tự nhiên đã ban tặng ưu đãi cho con người Việt Nam những điều kiện thuận lợi như khí hậu, tài nguyên và thiên nhiên phong phú, cùng với những phẩm chất lao động, cần cù, thông minh và sáng tạo của con người Việt Nam. Họ đã tạo nên cuộc sống của mình và góp phần thúc đẩy phát triển đất nước.

Người nói: "Rừng vàng vì rừng có nhiều gỗ làm sản có thể đổi lấy nhiều máy móc hàng hoá... Núi bạc vì núi non có nhiều quặng có thể xây dựng công nghiệp để phát triển kinh tế"⁽²⁾. Song, tự nhiên cũng đặt con người trước hàng loạt những thử thách khắc nghiệt như hạn hán, lũ lụt. Theo Hồ Chí Minh: "Nước cũng có thể làm lợi, nhưng cũng có thể làm hại, nhiều nước quá thì úng lụt, ít nước quá thì hạn hán. Tất cả đều đe dọa đến hoạt động dân sinh của con người là nguyên nhân của đói nghèo, bệnh tật. Người coi lũ lụt, hạn hán cũng là một thứ giặc nguy hiểm không kém giặc ngoại xâm mà con người phải ra sức đấu tranh ngăn chặn.

Nước ta là một nước nông nghiệp, còn lệ thuộc khá nhiều vào tự nhiên, Hồ Chí Minh đã tổng kết: "nếu trời tốt thì thu hoạch được nhiều, người lại, nếu trời xấu thì thu hoạch sút kém. Do vậy, ngay từ những năm đầu tiên của công cuộc kiến thiết, xây dựng miền Bắc, Người đã khẳng định rằng: "Đảng ta phải làm nhiều chuyện: Xây dựng nhà máy, xây dựng hợp tác xã, làm sao cho người nông dân, người công nhân ăn no mặc ấm, làm sao cho nước ngày càng mạnh, dân ngày càng giàu. Ngày càng làm cả việc chống trời mưa"⁽³⁾.

"Cụ thể hơn nhiệm vụ của chúng ta là làm sao đất và nước điều hoà với nhau để nâng cao đời sống nhân dân, xây dựng chủ nghĩa xã hội"⁽⁴⁾.

Hồ Chí Minh sớm nhận ra tác hại không lường trước của hoạt động khai thác tự nhiên

mang tính tước đoạt của con người, đặc biệt là vấn đề bảo vệ tài nguyên rừng. Người đã chỉ ra rằng: Nếu tài nguyên rừng bị cạn kiệt sẽ không còn gỗ, mất nguồn nước, đất đai trở nên bạc màu do bị xói mòn, rửa trôi. Người còn dự báo "Nếu cứ để tình trạng đồng bào phá một ít, môi trường phá một ít, công trường phá một ít, thậm chí đoàn thám dò địa chất cũng phá một ít thì rất tai hại. Phá rừng thì dễ nhưng gây lại rừng thì mất hàng chục năm, phá rừng nhiều sẽ ảnh hưởng đến khí hậu, ảnh hưởng đến sản xuất đời sống rất nhiều"⁽⁵⁾

Ngày nay trong điều kiện kinh tế thị trường, đã gây ra tình trạng phá rừng bừa bãi, nhiều các doanh nghiệp sản xuất kinh doanh không đảm bảo tốt vấn đề xử lý nước thải và rác thải, vì chạy theo lợi nhuận, vì những tính toán vụ lợi ích kỷ mà con người đang phải đối mặt với tình trạng ô nhiễm môi trường, cạn kiệt tài nguyên, ngộ độc thực phẩm từ sản phẩm sữa của trẻ em, đến các loại tương ớt bày bán trên thị trường kém chất lượng. Chúng ta càng nhận thấy vấn đề ô nhiễm môi trường thực sự là cấp bách, mới thấy hết chiều sâu của những giá trị nhân văn trong tư tưởng Hồ Chí Minh về vấn đề này.

Từ những nhận thức trên, nhiệm vụ giữ gìn, bảo vệ chăm sóc tự nhiên được Hồ Chí Minh quan tâm từ rất sớm, coi đó là một kế lâu dài để duy trì sự tồn tại phát triển của bản thân con người.

Người khuyến nhân dân cần cù lao động, tích cực sản xuất thực hành tiết kiệm, không chỉ tiết kiệm thời gian, sức lực mà tiết kiệm cả trong tiêu dùng của cải. Bản thân Người là tấm gương mẫu mực của lối sống giản dị tiết kiệm: ... một ngôi nhà sàn đơn sơ với vườn cây, ao cá, những bữa ăn thanh đạm...

Trong điều kiện ngày nay khi con người đã và đang khai thác và sử dụng một cách lãng phí tài nguyên thiên nhiên, của cải tiêu dùng thì những giá trị trong tư tưởng Hồ Chí Minh về thực hành tiết kiệm có một giá trị vô cùng to lớn.

Hồ Chí Minh luôn quan tâm nhắc nhở động viên mọi ngành mọi người tích cực tham gia giữ gìn tự nhiên bảo vệ môi trường sống.

Theo Người, đối với sản xuất nông nghiệp,

phải làm tốt công tác thủy lợi và coi đó là biện pháp quan trọng hàng đầu; Đối với ngư nghiệp, ngoài việc đánh cá phải chú ý nuôi cá⁽⁶⁾; Người đặc biệt nhấn mạnh việc trồng cây gây rừng "trồng cây gây rừng là một việc quan trọng⁽⁷⁾.

Người đã đề xuất một sáng kiến tốt trồng cây. Người viết:

"Mùa xuân là tết trồng cây

Làm cho đất nước càng ngày càng xuân"

Người nhắc nhở, phải làm nó trở thành một phong trào thường xuyên thiết thực. Hồ Chí Minh là người luôn sống gần gũi gắn bó với thiên nhiên.

Trước khi đi xa trong di chúc Người để lại, Người đã có một nguyện vọng thật đơn sơ và giản dị. Người muốn "...thì hài được đót đi và mong cách hoá táng dần dần được phổ biến", vì như thế đối với người sống thì tốt về mặt vệ sinh, lại không tốn đất. Tro xương thì tìm một quả đồi mà chôn... trên mộ, luôn xây một cái nhà giản đơn, chắc chắn mát mẻ để những người đến thăm viếng có chỗ nghỉ ngơi. Nên có kế hoạch trồng cây trên đồi. Ai đến thăm thì trồng

một cây làm kỷ niệm. Trồng cây nào phải tốt cây ấy. Lâu ngày cây nhiều thành rừng, sẽ tốt cho phong cảnh và lợi cho nông nghiệp"⁽⁸⁾.

Như vậy, ngay cả việc Người gọi là "riêng ấy" Hồ Chí Minh cũng đặt lợi ích chung lên trên hết. Người mong muốn để lại cho đời sau những gì tốt đẹp, không muốn lãng phí thời gian, tiền bạc của nhân dân.

3. Kết luận

Bốn mươi năm đã trôi qua, kể từ ngày Bác Hồ ra đi vĩnh biệt chúng ta về với cõi ngàn thu. Quảng thời gian ấy đã đi một mái đầu xanh điểm bạc, đủ để người ta quên đi một con người, nhưng với Bác là một trường hợp ngoại lệ. Bác luôn vượt ra khỏi cái mệnh mông vô tận của thời gian để trường tồn trong trái tim mỗi người dân Việt. Những con người Việt Nam hôm nay, con cháu Bác Hồ kính yêu, đang chuẩn bị hành trang bước vào nền kinh tế tri thức, chúng ta càng thấy tầm vóc lớn lao và ý nghĩa vượt trước thời đại trong tư tưởng Hồ Chí Minh về vấn đề bảo vệ môi trường sống, cái nôi của loài người. Từ đó biết trân trọng và bảo vệ giá trị của môi trường sống.

Tài liệu tham khảo chính

- ⁽¹⁾ Hồ Chí Minh toàn tập tập 9, Nxb Quốc gia Hà Nội, 2000, Tr. 506
- ⁽²⁾ Hồ Chí Minh toàn tập số đã dẫn, tập 9, Tr. 456.
- ⁽³⁾ Hồ Chí Minh toàn tập tập 10, Nxb Quốc gia Hà Nội, 2000, Tr. 446.
- ⁽⁴⁾ Hồ Chí Minh toàn tập tập 9, Nxb Quốc gia Hà Nội, 2000, Tr. 506
- ⁽⁵⁾ Hồ Chí Minh toàn tập tập 11, Nxb Quốc gia Hà Nội, 2000, tr .134.
- ⁽⁶⁾ Hồ Chí Minh toàn tập tập 8, Nxb Quốc gia Hà Nội, 2000, Tr.153
- ⁽⁷⁾ Hồ Chí Minh toàn tập tập 10, Nxb Quốc gia Hà Nội, 2000, Tr. 446
- ⁽⁸⁾ Hồ Chí Minh toàn tập tập 12, Nxb Quốc gia Hà Nội, 2000, Tr. 499 - 500

Abstract:

SIGNIFICANCE TO PRECEDE THE ERA IN HO CHI MINH IDEOLOGY ON PROTECTION OF LIVING ENVIRONMENT

In Ho Chi Minh ideology, the nature plays a significantly important role in human and social development. It is believed that people must know nature, know to protect and keep the living environment; that is considered as a long term strategy for sustainable development of society at the present and in the future. Nowadays, when people have to cope with environment issues, we can see Ho Chi Minh ideologies to precede the era on living environment more clearly.